

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕЯКИХ ЗАГАЛЬНОДИДАКТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

CHARACTERISTICS OF SOME GENERAL DIDACTIC PRINCIPLES OF VOCATIONAL TRAINING OF FUTURE NURSES IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF MEDICAL EDUCATION

Стаття присвячена одній з актуальних проблем навчання студентів у медичних коледжах – уточненню сутності і специфіки загальнодидактичних принципів професійної підготовки майбутніх медичних сестер в умовах цифровізації медичної освіти. Зокрема, розкривається сутність таких принципів: науковості; єдності освітньої, розвивальної та виховної функцій навчання; системності, систематичності та послідовності. Основна увага зосереджується на теоретико-методичних засадах кожного з означених принципів, які визначають специфіку професійної підготовки майбутніх медичних сестер в нових умовах. Висвітлюється як узагальнене розуміння кожного принципу та їхня інтеграція, так і спрямованість на професійну підготовку майбутнього сестринського персоналу, що орієнтує навчальний процес на розвиток і реалізацію потенційних можливостей майбутніх медичних сестер. Зasadничим принципом визначено принцип науковості, згідно з яким у професійній підготовці майбутніх медичних сестер в умовах цифровізації медичної освіти враховувалося наукове підґрунтя для формування знань у студентів медичних коледжів, що визначає спрямованість сучасної професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи. Розуміння принципу науковості передбачає його інтеграцію з принципом єдності освітньої, розвивальної та виховної функцій навчання, що спрямовується на досягнення цілей різнобічного розвитку особистості та орієнтує навчальний процес на розвиток і реалізацію потенційних можливостей майбутніх медичних сестер. Узагальнено, що дотримання принципу системності, систематичності та послідовності вимагає чіткої структурної організації як у системі освітнього процесу, так і навчального матеріалу. Вказано, що принцип системності, систематичності і послідовності виявляється і в розробці навчального плану в медичних коледжах. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури та Стандарту фахової передвищої освіти (Освітньо-професійний ступінь Фаховий молодший бакалавр. Галузь знань 22 Охорона здоров'я. Спеціальність 223 Медсестринство) уточнюється спрямованість кожного наукового принципу на формування загальних і спеціальних компетентностей майбутніх медичних сестер.

Ключові слова: система освіти, принципи навчання, медичні коледжі, професійна підго-

товка, майбутні медичні сестри, цифровізація медичної освіти.

The article is devoted to one of the urgent problems of student education in medical colleges – clarifying the essence and specifics of general didactic principles of vocational training of future nurses in the conditions of digitalization of medical education. In particular, the essence of such principles is revealed: scientificity; the unity of educational, developmental and educational functions of education; systemic, systematicity and consistency. The main attention is paid for the theoretical and methodical principles of each of the defined principles, which identify the specifics of vocational training of future nurses in new conditions. Both a generalized understanding of each principle and their integration, as well as a focus on the vocational training of future nursing staff, which orients the educational process to the development and realization of potential opportunities of future nurses, are outlined. The fundamental principle is the principle of scientificity, due to which, during the vocational training of future nurses in the conditions of digitalization of medical education, the scientific basis for the formation of knowledge among students of medical colleges was taken into account, which determines the direction of the modern vocational training of future nursing specialists. Understanding the principle of scientificity involves its integration with the principle of the unity of educational, developmental and upbringing functions of education, which is aimed at achieving the goals of versatile personality development and orients the educational process to the development and realization of potential opportunities of future nurses. It has been summarized that compliance with the principle of systemic, systematicity and consistency requires a clear structural organization both in the system of educational process, as well as learning material. It has been stated that the principle of systemic, systematicity and consistency is also appears in the development of the curriculum in medical colleges. Based on the analysis of psychological and pedagogical literature and the Standard of vocational pre-higher education (Educational and professional degree Professional Junior Bachelor. Field of knowledge 22 Health care. Specialty 223 Nursing) is specified with the focus of each scientific principle on the formation of general and special competencies of future nurses.

Key words: system of education, principles of study, medical colleges, vocational training, future nurses, digitalization of medical education.

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/54.2.25>

Чорнобрива Н.В.,

канд. пед. наук,
викладач медсестринства в педіатрії,
педіатрії та невідкладних станів
в педіатрії
Відокремленого підрозділу
«Рокитнівський фаховий медичний
коледж» Комунального закладу вищої
освіти «Рівненська медична академія»
Рівненської обласної Ради

Постановка проблеми у загальному вигляді. Наукове дослідження системи професійної підготовки майбутніх медичних сестер в умовах цифровізації медичної освіти потребує поглибленого методологічного аналізу різноманітних процесів професійної освіти майбутнього

медичного працівника [4] і здійснюється на засадах урахування наукових загальнодидактичних та специфічних принципів. У процесі організації освітнього процесу виокремлюються принципи навчання – основні вихідні положення теорії навчання, що складають певну систему

дидактичних принципів, виходячи з наукового розуміння суті виховання й навчання [3]. У контексті дослідження принципи навчання у професійній підготовці майбутніх медичних сестер виконують регулятивну функцію в системі моделювання й управління практикою цифровізації медичної освіти (ЦМО). Кількість дидактичних принципів може збільшуватися в міру виявлення нових закономірних особливостей навчального процесу і постановки нових цілей і завдань професійної підготовки майбутніх фахівців. Таким чином, проблема у загальному вигляді полягає у визначенні принципів навчання майбутніх медичних сестер в нових умовах ЦМО, щоб уточнити зміст, методичне та організаційне забезпечення навчання у медичних коледжах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У професійній педагогіці принцип визначається як правило, що виникло в результаті об'єктивно осмисленого досвіду; головні положення, що визначають і підхід до проблеми, і методику одержання емпіричних та наукових фактів, і їхній аналіз [5, с. 149]. Також виокремлюють поняття «педагогічні принципи», як керівну ідею, вимогу, вихідне положення, що «впливає із встановлених закономірностей освітнього процесу, визначає його загальну спрямованість і ефективність, а їх дотримання дає змогу ефективно розв'язувати проблеми навчання і виховання, вибудувати оптимальну систему використання традиційних та інноваційних методів, прийомів, засобів і форм організації навчання і виховання, утворюють систему єдності і несуть у собі організуючий початок спільної діяльності педагога і студентів у цілісному навчально-виховному процесі» [8, с. 312]. У межах теоретичного знання принцип означає вимогу розгортання самого знання у систему, де всі теоретичні положення логічно пов'язані між собою і впливають певним чином одне з одного. Будь-яка теоретична система знання ґрунтується на принципах, пов'язаних між собою [9, с. 519].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Професійна підготовка майбутніх фахівців різних спеціальностей має певні специфічні ознаки, що передбачає визначення та дотримання принципів означеного процесу. Організація професійної підготовки майбутніх медичних сестер в умовах цифровізації медичної освіти передбачає уточнення розуміння й окреслення спрямованості загальнодидактичних та специфічних принципів в контексті дослідження. І хоча окремі принципи професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи у медичних коледжах уже досліджувалися вітчизняними науковцями, проте врахування специфіки професійної підготовки майбутніх медичних сестер в умовах цифровізації медичної освіти потребує конкретизації основних ознак кожного загальнодидактичного принципу,

що розглядаємо як важливий напрям розв'язання невирішених раніше частин загальної проблеми.

Мета статті. Розкрити й доповнити сутність загальнодидактичних принципів професійної підготовки майбутніх медичних сестер в умовах цифровізації медичної освіти.

Виклад основного матеріалу. Принципи навчання у професійній підготовці майбутніх медичних сестер виконують регулятивну функцію в системі моделювання й управління практикою цифровізації освіти в медичних коледжах. Це принципи науковості; єдності освітньої, розвивальної та виховної функцій навчання; системності, систематичності та послідовності; доступності навчання, який ще називають принципом поступового збільшення труднощів; принцип наочності, який науковці вважають похідним від принципу доступності; індивідуалізації, що базується на врахуванні індивідуальних особливостей студентів; свідомості, активності, самостійності; зв'язку навчання (теорії) з практикою, навчання з життям, єдності наукового і навчального процесу; ґрунтовності і міцності знань, навичок і вмінь. Розглянемо деякі з означених загальнодидактичних принципів.

Так, засадничим принципом освіти в усіх джерелах визначено *принцип науковості*, згідно з яким у професійній підготовці майбутніх медичних сестер в умовах ЦМО враховувалися такі аспекти:

– достовірні факти та історичні віхи розвитку медсестринства, що свідчать про актуальність досліджень генезису наукових знань стосовно розвитку сестринської справи [1];

– наукове підґрунтя для формування знань у студентів медичних коледжів, що визначає спрямованість сучасної професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи згідно зі Стандартом фахової передвищої освіти (Освітньо-професійний ступінь Фаховий молодший бакалавр. Галузь знань 22 Охорона здоров'я. Спеціальність 223 Медсестринство) на формування інтегральності здатності «вирішувати типові спеціалізовані завдання в медичній галузі або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів відповідної науки» [7];

– наукова термінологія, яку студенти засвоюють і використовують у навчанні й майбутній роботі за фахом, що свідчитиме про сформованість у них науково-професійного світогляду;

– наукове підтвердження певних явищ і процесів у медицині, сестринській справі, медичній та медсестринській освіті, інформаційному середовищі охорони здоров'я, щоб визначати перспективи нових наукових розвідок у цій сфері;

– наукове підтвердження перспектив цифрової трансформації у сучасній медицині та цифровізації медичної освіти, що мотивуватиме студентів до поглибленого вивчення і використання сучасних засобів цифровізації як в навчанні, так

і в майбутній професійній діяльності в системі охорони здоров'я.

Погоджуємося з думкою дослідників, що професійна підготовка майбутніх фахівців є динамічним процесом і тому потребує врахування не лише стану розвитку відповідної науки й техніки, а й усіх особливостей і тенденцій розвитку сучасного суспільства та освіти [6], що актуалізує розширення науково-професійного світогляду як викладачів, так і студентів медичних коледжів в умовах цифровізації медичної освіти.

Узагальнене розуміння принципу науковості передбачає його інтеграцію з *принципом єдності освітньої, розвивальної та виховної функцій навчання*, що спрямовується «на досягнення цілей різнобічного розвитку особистості, на формування знань, умінь, навичок, її моральних і естетичних якостей, які є основою вибору життєвих ідеалів і соціальної поведінки» [2, с. 713] та орієнтує навчальний процес на розвиток і реалізацію потенційних можливостей майбутніх медичних сестер.

Реалізація *освітньої функції* спрямовується на формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної діяльності з урахуванням цифрової трансформації в системі охорони здоров'я. Адже в Стандарті фахової передвищої освіти [7] в розділі «Нормативний зміст підготовки здобувачів фахової передвищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання» у РН 2 (результат навчання) виокремлено здатність застосовувати сучасні цифрові та комунікативні технології для пошуку інформації та документування результатів професійної діяльності, що свідчить про сучасний аспект розуміння освітньої функції навчання в медичному коледжі.

У процесі забезпечення виховної функції в системі професійної підготовки майбутніх медичних сестер в умовах ЦМО використовувалася джерельна база, де науковці аргументують доцільність виховання гуманності враховують деонтологічні пріоритети та емпатійні ознаки професійної діяльності сестринського персоналу; створюють умови для формування професійної і світоглядної культури та професійної етики майбутніх медичних сестер у вимірах педагогічної дії тощо на основі дотримання «принципів професійної етики, толерантної поведінки, з урахуванням соціальних, культурних, гендерних і релігійних відмінностей» (РН 6), що визначається в сукупності спеціальних компетенцій майбутніх медичних сестер як СК 14 – здатність до дотримання принципів медичної етики та деонтології [7].

Дослідження особистісно-розвивальних аспектів у педагогіці спрямовують на визначення специфіки реалізації розвивальної функції навчання майбутніх медичних сестер у медичних коледжах, що розкривається дослідниками у таких напрямках:

– формування професійно значущих якостей, професійної ідентичності, професійної мобільності, професійної спрямованості та визначення професійної позиції майбутнього медичного працівника, що сприятиме професійному зростанню в майбутній роботі за фахом. Самовдосконаленню, професійній самореалізації та становленню професійної «Я-концепції» майбутніх медичних сестер та формуванню у них таких спеціальних компетентностей: здатності до самоменеджменту у професійній медичній діяльності та здатності до динамічної адаптації та саморегуляції у важких життєвих і професійних ситуаціях з урахуванням механізму управління власними емоційною, мотиваційно-вольовою, когнітивною сферами [7];

– формування пізнавальної активності, сприяння самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності та розвитку самостійного творчого пізнання майбутніх медичних сестер, що активізує у студентів медичних коледжів професійне мислення;

– враховуючи особистісну характеристику медичного працівника, підготовка студентів медичних коледжів спрямовується на формування у них професійно значущих якостей, де важливою ознакою є готовність майбутніх медичних сестер до комунікативної взаємодії у професійній діяльності, що відображено у Стандарті фахової передвищої освіти [7] у змісті загальних компетентностей (ЗК) як здатність до міжособистісної взаємодії (ЗК 8) і спеціальних компетентностей (СК) як здатність до роботи в мультидисциплінарній команді при здійсненні професійної діяльності, для ефективного надання допомоги пацієнту протягом життя, з урахуванням усіх його проблем зі здоров'ям (СК 6) та в нормативному змісті таких результатів навчання (РН), як готовність до надання послуг з первинної медичної допомоги в складі команди (РН 12) з дотриманням правил взаємодії в команді для надання якісної медичної допомоги різним категоріям населення (РН 18) і здатністю (РН 6) обирати ефективну тактику спілкування з пацієнтами, членами їхніх родин, колегами [7].

Дотримання *принципу системності, систематичності та послідовності* вимагає чіткої структурної організації як у системі освітнього процесу, так і навчального матеріалу. У контексті дослідження всі аспекти означеного принципу виявляються в наступному. Принцип *системності* передбачає забезпечення процесу оновлення традиційної *системи* професійної підготовки майбутніх медсестер з урахуванням цифрової трансформації всіх сфер суспільства, у тому числі й у напрямі цифровізації медичної освіти. Виникає потреба дотримання послідовності в розробці авторської педагогічної системи, її методичного

забезпечення й експериментальної перевірки дієвості, що ґрунтується на взаємодії між її складниками і демонструє взаємозв'язок між метою наукової розвідки та отриманими результатами.

Принцип системності, систематичності і послідовності виявляється і в розробці навчального плану в медичних коледжах. Так, згідно з навчальними планами студенти 1-2 курсів вивчають дисципліни «Інформатика», «Основи медичної інформатики», «Основи біофізики та медична апаратура», що формує у майбутніх медичних сестер знання, вміння і навички, які складають основу цифрової компетентності і можуть використовуватися у процесі вивчення дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, наприклад, «Медсестринство». Вивчення дисципліни «Основи філософських знань» на 4 курсі дає змогу надати отриманим знанням інтегроване наукове підґрунтя і методологічне пояснення у цілісній системі навчання студентів в умовах ЦМО в медичних коледжах. Таким чином, на перший погляд різноспрямовані дисципліни («Інформатика», «Основи медичної інформатики» «Медсестринство», «Основи філософських знань») мають тісний взаємозв'язок у цілісній системі професійної підготовки майбутніх медсестер в умовах цифровізації медичної освіти.

Принцип систематичності передбачає врахування послідовної логіки наукової сфери, наприклад, медсестринства. Так, систематично-послідовне звернення до сутності, специфіки, практичного спрямування сестринської справи спонукає студентів виявляти логічні зв'язки у вивченні навчального матеріалу, який постійно розширюється, доповнюється, ускладнюється на різних етапах професійної підготовки майбутніх медсестер. Якщо на 2 курсі вивчається дисципліна «Технології: основи медсестринства», то логічне продовження засвоєння змісту сестринської справи відбувається в процесі вивчення дисциплін з циклу професійної та практичної підготовки, що спостерігається на 3 курсі (дисципліна «Основи медсестринства») та на 4 курсі, де студенти мають змогу засвоїти специфіку медсестринства у різних сферах професійної діяльності: у внутрішній медицині, хірургії, педіатрії, акушерстві та гінекології, інфектології, офтальмології, дерматології і венерології, неврології, психіатрії та наркології, сімейній медицині, геронтології, геріатрії та паліативній медицині та ін.

Принципи логічності та послідовного переходу від простого до складного спостерігаємо на прикладі вивчення дисципліни «Основи латинської мови з медичною термінологією», яка вивчається на 1 курсі, а далі сформовані знання використовуються студентами у вивченні інших дисциплін, наприклад, «Анатомії людини» (2 курс), «Основи медсестринства» (2-4 курси) та ін.

Відтак, дотримання *принципу системності, систематичності і послідовності* в контексті дослідження базується на таких вимогах:

- чітке структурування навчального матеріалу, що відображатиме системність і послідовність професійної підготовки майбутніх медсестер в умовах ЦМО та поєднуватиме зміст теоретичної і практичної підготовки студентів з різних дисциплін;

- перехід від простих систем і структур до складних, що відображається, до прикладу, в опануванні студентами латинської термінології («Основи латинської мови з медичною термінологією») та формуванні вмінь і навичок її використання вивченні дисциплін «Анатомія людини» і «Фармакологія та медична рецептура»;

- спрямування студентів на чітке виокремлення суттєвого у навчальному матеріалі, його систематизацію, узагальнення і класифікацію, що сприятиме кращому засвоєнню теоретичних знань і практичних професійних умінь сучасних медичних сестер;

- пошук можливостей комплексного використання теоретичної та практичної підготовки майбутніх медичних сестер в умовах цифровізації медичної світи.

Висновки. Наукове дослідження системи професійної підготовки майбутніх медичних сестер в умовах цифровізації медичної освіти має певне підґрунтя – методологічні засади, до яких відносимо окрім уточнення сутності поняттєво-термінологічного апарату, характеристики методологічних підходів ще й наукові принципи. Розкриття сутності, специфіки використання принципів навчання студентів медичних коледжів сприятиме вдосконаленню освітнього процесу і створенню наукового підґрунтя професійної підготовки майбутніх медичних сестер в умовах цифровізації медичної освіти. Уточнення сутності принципів науковості; єдності освітньої, розвивальної та виховної функцій навчання; системності, систематичності та послідовності, висвітлене у статті має простір для доповнення і розширення, залежно від специфіки та мети навчання.

Окреслені загальнодидактичні принципи утворюють цілісну єдність і є науково-методологічним підґрунтям наукової розвідки. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у висвітленні сутності інших наукових принципів сучасної педагогічної системи професійної підготовки майбутніх медичних сестер в умовах цифровізації медичної освіти, що в сукупності забезпечує оптимізацію наукового, процесуального, змістового наповнення освітнього процесу в медичних коледжах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бурименко А. О. Історико-ретроспективний аналіз становлення сестринської справи й медсе-

стринської освіти. *Медсестринство*. 2018. № 1. С. 27–29.

2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

3. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. (2-ге, доповн. і випр.). Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.

4. Мельничук І. М. Методологічний аналіз професіоналізації майбутнього медичного працівника у вищому навчальному закладі. *Медична освіта*. 2012 Вип. 1. С. 8–13.

5. Семенова А. В. Словник-довідник з професійної педагогіки. Одеса: Пальміра, 2006. 272 с.

6. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. К.: Вища шк., 2005. 239 с.

7. Стандарт фахової передвищої освіти. Освітньо-професійний ступінь Фаховий молодший бакалавр. Галузь знань 22 Охорона здоров'я. Спеціальність 223 Медсестринство. 2021. Взято з: https://mon.gov.ua/storage/app/media/Fakhova%20peredvyscha%20osvita/Zatverdzeni_standarty/2021/11/08/223-Medsestrinstvo.pdf (дата звернення 11.11.2022).

8. Шапран О. І. Сучасний психолого-педагогічний словник. Переяслав-Хмельницький (Київська область): Домбровська Я.М., 2016. 473 с.

9. Шинкарук В. І. *Філософський енциклопедичний словник*. К.: Абрис, 2002. 750 с.